

ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Швед Максим Вадимович

студент III курсу

*Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Політичні права і свобода громадян України, є пріоритетними в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина. Взагалі питання політичних прав на сьогоднішній день стало однією з найважливіших проблем внутрішньої і зовнішньої політики України. Як зазначає Л. Гураль, сьогодні недостатньо дослідженою залишається також проблема визначення змісту та обсягу політичних прав і свобод людини, їх дотримання органами державної влади та висвітлення ролі громадянського суспільства в системі захисту. В. Федоренко вважає, що проблемою є свавільні порушення владою громадянських і політичних прав людини, зокрема, права на участь в управлінні державними справами, які можуть стати визначальною причиною більшості революцій. О. Липчук зауважує, що проблемою неспроможності ефективного засобу захисту прав людини є несформованість громадянського суспільства, бездіяльність органів державного управління, зокрема правоохоронних, відсутність ефективного законодавства.

Взагалі сам термін «політичні права» наводить на думку, що вони поєднують два важливі суспільні інститути *політики* і *права* – явища багатогранні та складні.

«Основний зміст політики – це питання про завоювання і реалізацію політичної влади. Публічна політика – спосіб участі людей у прийнятті життєво важливих для суспільства рішень. Саме суспільство є зацікавленим, небайдужим й інформованим, оскільки примушує владу вести відкриту політичну діяльність, контролює її, схвалює або обурюється, підтримує або скидає [1, с. 250].

Зміст ст. 38 Конституції України дозволяє виокремити цілу систему політичних прав і свобод громадян: право на участь в управлінні державними справами; на участь у всеукраїнському референдумі; на місцевий референдум; обирати і бути обраним до органів державної влади і органів місцевого самоврядування; на рівний доступ до публічної служби.

В ч. 2 ст. 5 Конституції України мова йде про те, що народ є єдиним джерелом влади, що означає самоврядування вільних громадян, самостійне вирішення ними власних проблем [2].

Поширеним видом політичного права є право на «мирне зібрання» – можливість вільно обговорювати різні актуальні питання політичного, економічного, соціального, державного й іншого суспільного розвитку [3, с. 126]. Мирні заходи є вільним, публічним вираженням громадянської або політичної позиції осіб, за яких можливе висловлення вимог, прийняття резолюцій, інших звернень з різноманітних питань суспільного життя, на доступному кожному зібранні, що проводиться у формі зборів, мітингу, походу, демонстрації, пікетування або у будь-якому різному поєднанні цих форм за ініціативою фізичних чи юридичних осіб [4, с. 82].

Взагалі особливістю політичних прав і свобод в Україні є те, що їх головними представниками виступають самі громадяни України, а не всі особи, які проживають на території [3, с. 126]. Іноземець чи людина без громадянства має політичні права лише у вигляді об'єднання в неполітичні організації.

Правда, у науковій літературі можна зустріти і протилежну думку, що політичними правами наділені всі люди (не лише громадяни) від народження і незалежно від закріплення цих прав офіційно державою [4, с. 252].

Одним із головних чинників для захисту політичних прав є *механізм забезпечення прав людини* – система заходів по створенню умов реалізації основних прав і свобод людини. Його завданням є охорона, захист, відновлення порушених прав, а також формування загальної і правової культури населення [3, с. 127].

Взагалі забезпечення конституційних політичних прав людини та громадянина покладається на всю систему органів публічної влади. Важлива роль відводиться *органам виконавчої влади. Кабінет Міністрів України* як вищий колегіальний орган покликаний забезпечувати політичні права людини як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовувати і контролювати їхню діяльність у цьому напрямку.

Роль органів виконавчої влади щодо забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина полягає в здійсненні таких заходів:

- а) виконання Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду України, актів Президента України, програм діяльності відповідних органів виконавчої влади;
- б) здійснення постійного контролю за виконанням Конституції та актів законодавства України, прийняття заходів щодо усунення недоліків роботи цих органів;
- с) забезпечення розгляду звернень громадян та їх об'єднань;

d) здійснення заходів щодо організації інформування та виховання населення [5, с. 42].

В. Федоренко виділив, що важливим політичним правом громадян України є право на свободу *об'єднання у політичні партії та громадські організації* для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів.

Свобода слова є як особистим правом, так і політичним. Політичним правом є тоді, коли стосується управління суспільством, у такому випадку у держави з'являється обов'язок донести висловлену позицію до громадськості. Свобода слова виступає також інструментом здійснення інших політичних прав. Розумне та неупереджене рішення можна прийняти лише в ході вільного обміну думками та інформацією. Суспільні проблеми мають обговорюватися публічно. Цей процес також підвищує ефективність виконання державних рішень і формує стабільне суспільство, оскільки виконувати державні рішення психологічно простіше тим, хто брав участь у їх прийнятті [4, с. 252].

Не всі політичні права мають абсолютний характер, тобто не можуть бути обмежені. Такі права, як право на свободу слова, друку, інформації, мітингів, демонстрацій, зібрань, право на об'єднання можуть бути *лімітовані* в інтересах громадськості з чітким обґрунтуванням. Обмеження таких прав, як право на громадянство, виборчі права, референдум, право на звернення, не допускається [4, с. 253].

Різні групи політичних прав мають різні стадії реалізації та різну мету. Прикладом може бути: право на свободу слова, що своїм змістом має донести певну суспільно важливу інформацію до громадськості і таким чином має формувати громадську думку та впливати на неї. У цьому випадку забезпечується право не лише висловити свою позицію, а що найважливіше – право бути почутим широким колом суспільства. Після донесення своєї думки до громадськості особа повністю реалізовує своє право, але не може примушувати суспільство реагувати на цю інформацію.

Система гарантій політичних прав і свобод людини та громадянина охоплює умови та засоби політичного, економічного, соціального, ідеологічного, правового спрямування, що необхідні для їх реалізації, зокрема механізм їх охорони та захисту. Важливе місце посідають інституційні гарантії, що передбачають діяльність державних і недержавних організацій, які створюють сприятливі умови, охороняють, захищають від правопорушень конституційні політичні права та свободи й беруть участь у відтворенні порушеного права [5, с. 41].

Проблема прав і свобод людини і громадянина має не тільки правовий чи політичний аспект, а також тісно пов'язана з духовним, економічним станом. Аби створити в Україні демократичну державу потрібно:

– створити єдину Концепцію забезпечення прав, свобод, обов’язків і законних інтересів людини та громадянина й таким чином забезпечити системність, послідовність і комплексність цього завдання;

– у нормативному акті передбачити шляхи правової та політичної культури посадових осіб, конкретну міру відповідальності за відхід від законодавства, що найбільш очевидно проявляється в неповазі до прав, свобод, обов’язків і законних інтересів людини і громадянина;

– актив но пропагувати, а можливо, навіть і вчити самих громадян захищати свої права, використовуючи правосуддя, можливість звернення до засобів масової інформації, громадських об’єднань, правозахисних організацій, професійних спілок [6, с. 76].

Отже, завдяки правильним і справедливим політичним правам особа має можливість бути залучена до політичного життя своєї країни. Ця залученість може набувати різноманітних форм: від права голосувати на виборах до права на участь у мирних мітингах. Важливим елементом є гарантії. Вони бувають нормативно-правові та інституційно-організаційні. Конституція України є найважливішим правовим актом який декларує політичні права для українців.

Література:

1. Танчак А.Я. Політичні права людини: поняття та зміст. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 24. С. 248-254.

2. Конституція України, прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

3. Гураль Л. Політичні права людини і громадянина в сучасній Україні. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2016. Вип. 10. С. 125-130.

4. Федоренко В. Політичні права та свободи людини і громадянина в Україні: поняття, види, характеристика. *Історико-правовий часопис: журнал / упоряд. О. Крикунов*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 1 (7). С. 80-87.

5. Букач В., Камінська В, Медвідь Н. Інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 39-43.

6. Липчук О. Політичні права та свободи людини і громадянина: сучасний стан та проблеми реалізації в Україні. *Прикарпатський вісник НТШ*. 2016. № 3. С. 72-77.